

ਅਰਥਾਵਲੀ

ਇੰਜੀਲ (euangelion)-‘ਇੰਜੀਲ’ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰਤ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *euangelion* ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। *Eu* (ਯੂ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਸੁਭ’ ਜਾਂ ‘ਚੰਗਾ।’ *Angelion* (ਏਂਜਲਿਓਨ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ‘ਸੰਦੇਸ਼,’ ‘ਖ਼ਬਰ’ ਜਾਂ ‘ਸਮਾਚਾਰ।’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਦਾ ਅਰਥ ‘ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ’ ਹੋਇਆ। ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਕੋਈ ਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਯਿਸੂ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਹੀ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ‘ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ’ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਮਸੀਹ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ, ਦਫ਼ਨਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15: 1-4)। ਅਸੀਂ ਇੰਜੀਲ ਨੂੰ ‘ਮੰਨਿਆ’ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 10: 16; 1 ਪਤਰਸ 4: 17; 2 ਥੌਲੁਨੀਕੀਆਂ 1: 8), ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਇੰਜੀਲ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਦੂਕੀ (Saddoukaioi)-ਸਦੂਕੀਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇਮਾਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਹ ਲੋਕ ਧਨੀ ਅਤੇ ਕੁਲੀਨ ਸਨ। ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਵਿਚ ਉਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਨ, ਪਰ ਰੋਮ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਹੈਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 70 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਤਕ ਹਰ ਮਹਾਯਾਜਕ ਇਸੇ ਗੁੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਦੂਕੀ ਤਰਕਵਾਦੀ ਸਨ (ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ‘ਉਦਾਰਵਾਦੀ’ ਕਹਾਂਗੇ): ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਾਰ, ਜੀ ਉੱਠਣ ਜਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ (ਮਰਕੁਸ 12: 18; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 23: 6-8)। ਜਦ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਰੋਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜ਼ੇਲੋਤੋਸਾਂ ਨੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਮੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਸਪਤਤੀ ਅਨੁਵਾਦ (Septuagint)-‘ਸੈਪਟੁਆਜਿੰਟ’ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਸੱਤਰ।’ ‘ਸਪਤਤੀ’ ਅਨੁਵਾਦ 3 ਈ:ਪੂ: ਵਿਚ ਹੋਏ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨਾ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰੋਮੀ ਅੰਕ ਸੱਤਰ (LXX) ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਰਸੂਲ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹਵਾਲੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਮੂਲ ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਫ਼ਰਕ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਨ।

ਕਲੀਸੀਆ (ekklessia)-ਕਲੀਸੀਆ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰਤ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਏਕਲੇਸੀਆ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਅਜੋਕੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ‘ecclesiastes’ (‘the church man’) ਅਤੇ ‘ecclesiastical’ (‘ਜੋ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਹੈ’) ਦੇ ਰੂਪ

ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਕਲੋਸੀਆ, ਉਪਸਰਗ ਏੱਕ ('ਬਾਹਰ') ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ਕੇਲਿਓ 'ਸੱਦਣਾ' ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸੱਦੇ ਹੋਏ।' ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਭਾ' (ਯਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ) (ਤੁਲਨਾ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 19:41) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਯਿਸੂ ਨੇ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਹਦੇ 'ਆਪਣੇ ਸੱਦੇ ਹੋਏ' ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਦੇ ਦਿੱਤਾ (ਮੱਤੀ 16:18) ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਕਲੀਸੀਆ ਲਈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:47; KJV), ਸਥਾਨਕ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ (ਅਰਥਾਤ ਮੰਡਲੀਆਂ; ਰੋਮੀਆਂ 16:16) ਲਈ ਜਾਂ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 14:12, 19, 23, 28)। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ, ਲੂਕਾ ਨੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਮੰਡਲੀ (ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਭ 'ਸੱਦੇ ਹੋਏ' ਲੋਕਾਂ) ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਖ੍ਰਿਸਟਸ (Christos)-ਖ੍ਰਿਸਟਸ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ 'ਕ੍ਰਾਈਸਟ' ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ 'ਮਸਾਯਾਹ' ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਰੂਪ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ 'ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ' ਜਾਂ 'ਮਸਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ' ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਯਾਜ਼ਕਾਂ, ਨਬੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਸਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਯਾਜਕ (ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 4:3) ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਨੂੰ 'ਮਸਹ' (ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 105:15) ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 2:2; 18:50)। ਦਾਊਦ ਨੇ ਸ਼ਾਊਲ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਮਸਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ' ਸੀ (1 ਸਮੂਏਲ 24:6; 26:9; ਤੁਲਨਾ 2 ਸਮੂਏਲ 1:14)। ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ 'ਮਸੀਹ' ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਊਦ ਰਾਜਾ ਦੇ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਯਕੀਨਨ ਯਿਸੂ ਉਹੀ ਮਸੀਹਾ ਅਰਥਾਤ ਮਸੀਹ/ਖ੍ਰਿਸਟਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹਦੀ ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ (ਮੱਤੀ 16:17; ਮਰਕੁਸ 14:61, 62; ਯੂਹੰਨਾ 4:26)। ਯਿਸੂ ਯਾਜਕ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 4:14), ਨਬੀ (ਤੁਲਨਾ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 3:22), ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਵੀ ਹੈ (1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:15), ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ 'ਮਸਹ' ਉਹਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ 'ਮਸੀਹਾ/ਖ੍ਰਿਸਟਸ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਯਿਸੂ ਨੂੰ 'ਮਸੀਹ ਅਰਥਾਤ ਖ੍ਰਿਸਟਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਤੌਬਾ (metanoeo)-ਜਾਂ 'ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ' ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰਤ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 'ਪਸ਼ਚਾਤ' (meta) ਦੇ ਨਾਲ 'ਵਿਚਾਰ' (noema) ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮੂਲ ਅਨੁਵਾਦ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ (ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਮਨੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਟਾਨਿਓ ਲਈ ਕੈਥੋਲਿਕ ਬਾਈਬਲ ਦੇ 'do penance [ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨਾ]' ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਤੌਬਾ 'ਮਨ ਦਾ ਬਦਲਣਾ' ਹੈ (ਮੱਤੀ 21:29; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 12:17 ਤੇ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ) ਅਤੇ

ਉਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਦਾ ਲਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਤਪਤ 6:6)। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ/ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖ਼ਾਸ ਪਾਪ ਕਰਨਾ ਛੱਡਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਯੋਗ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 7:10; ‘ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਯੋਗ ਉਦਾਸੀ’ ਨੂੰ ‘ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਦਾਸੀ’ ਦੇ ਉਲਟ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮੌਤ ਹੈ)। ਤੌਬਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਆਵੇਗਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 26:20)। ਤੌਬਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਪੈਂਟੀਕੋਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ‘ਤੌਬਾ’ (ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ) ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ *ਓਸੇ ਦਿਨ* ਮੰਨਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:38, 41), ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ *ਲਾਗੂ ਕਰਨ* ਲਈ (ਯਾਨੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਦਲਣ) ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਲੱਗ ਜਾਣੇ ਸਨ।

ਨਬੀ-ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਬੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ‘ਨਬੀ’ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ’ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਬੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਨਬੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ *ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ* ਫਿਕਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਨਬੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ‘ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ’ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ‘ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਪਤਾ’ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਨਰਕ (geenna)-ਨਰਕ ਜਾਂ ‘hell’ ਲਈ KJV ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ: (1) ‘ਗੇਹੰਨਾ’ (geenna) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਨਰਕ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ)। (2) ‘ਟਾਰਟਰਸ’ (tartaroo), ਜਿਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਚਨ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (2 ਪਤਰਸ 2:4), ਇਹ ਨਾਮ ਉਸ ‘ਥਾਂ’ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੁਸ਼ਟ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। (3) ‘ਹੇਡਿਸ’ (ਵੇਖੋ ‘ਪਤਾਲ’)

ਪਤਾਲ (hades)-ਪਤਾਲ ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *ਹੇਡਿਸ* ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ‘ਅਦਿੱਖ ਸੰਸਾਰ’ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ ‘ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ’ ਲਈ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੌਤ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੂਕਾ 16:19-31 ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਝਲਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ-ਵੇਖੋ ‘ਤੌਬਾ’।

ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ-ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ, ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ‘ਪ੍ਰੀ’ (‘ਪਹਿਲਾਂ’) ਅਤੇ ‘ਮਿਲੇਨਿਅਮ’ (‘ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ’) ਦਾ ਜੋੜ ਹੈ। ਮਸੀਹ ਦੀ ਦੂਜੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਪਸਰਗ ‘ਪ੍ਰੀ’ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 20 ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੀਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪੋਸਟ-ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ

ਬਾਅਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।) ਪਰ ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਲਝਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਵਰਗੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਤਾਬਕ ਮਸੀਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗਾ (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਸਟ ਲੋਕ ਕਲੀਸੀਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਤਾਬਕ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਯਿਸੂ ਦਾਉਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇਗਾ, (ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ) ਹੈਕਲ ਫੇਰ ਤੋਂ ਬਣਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਲਈ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 20:2-5 ਵਾਲਾ ‘‘ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ’’ ਸੰਕੇਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਕਾਂ ਵਾਂਗ), ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਸਾਰਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰ’’ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਮੱਤੀ 28:18)। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2 ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਪਤਰਸ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਹੁਣ ਦਾਉਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਯਾਨੀ ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਸਟ-ਵੇਖੋ ‘‘ਪ੍ਰੀਮਿਲੇਨਿਅਲਿਜ਼ਮ।’’

ਫ਼ਰੀਸੀ (pharisaioi)-‘‘ਫ਼ਰੀਸੀ’’ ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਹੋਏ।’’ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇਮਾਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਵਿਚ ਮੱਕਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪੰਥ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਸ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰੀਸੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖ਼ਾਸ ਸਿਆਸੀ ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾ ਦੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਜਨ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਉਹ ‘‘ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਖਰੇ ਪੰਥ’’ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 26:5)। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੱਟ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਸਨ (ਮੱਤੀ 15:1-9), ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ‘‘ਕੱਟੜ’’ ਕਹਾਂਗੇ। ਨਿਕੁਦੇਮੂਸ ਇਕ ਫ਼ਰੀਸੀ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 3:1), ਜਿਵੇਂ ਪੌਲੁਸ ਵੀ ਸੀ (ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 3:5; ਗਲਾਤੀਆਂ 1:14)। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦੂਕੀਆਂ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਵੱਖਰੇ ਮੰਨਦੇ ਸਨ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਹ ਰੂਹਾਂ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 23:8); ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਤਾਂ ਮਸੀਹੀ ਬਣ ਗਏ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 15:5; 23:6); ਅਤੇ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੱਟ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਸੀ।

ਬਪਤਿਸਮਾ (baptisma or baptismos)-‘‘ਬਪਤਿਸਮਾ’’ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਦਲਵਾਂ

ਰੂਪ ਹੈ। *ਬਪਤਿਸਮਾ* ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘ਡੁਬਕੀ’’ ਅਤੇ *ਬਪਤਿਸਮੋਸ* ਦਾ ਅਰਥ ‘‘ਡੁਬਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ’’-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਐਨਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਕ ਲਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ *baptizo* (ਬੈਪਟਿਜੋ) ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘ਡੁਬਾਉਣਾ।’’ ਡੁਬਕੀ ਲਈ ਤੱਤ ਉਹਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੂਪਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ (ਅਰਥਾਤ, ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ), ਇਹ ਹਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਯਿਸੂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ, ਮਰਕੁਸ 10:38, 39)।

ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ-ਵੇਖੋ ‘‘ਨਬੀ।’’

ਮਸੀਹ-ਵੇਖੋ ‘‘ਖ੍ਰਿਸਟਸ।’’

ਮਹਾਂਸਭਾ (*sunedrion*)-ਸੁਨੇਡ੍ਰਿਓਨ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘ਮਿਲ ਬੈਠਣਾ।’’ ਸੁਨੇਡ੍ਰਿਓਨ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਆਂ ਕਰਦੀ ਸੀ (ਮੱਤੀ 10:17)। ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ, ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਯਹੂਦੀ ਮਹਾਂਸਭਾ (ਯਹੂਦੀ ‘‘ਸਰਵ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ’’) ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸਭਾ ਨੂੰ ‘‘ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪੰਚਾਇਤ’’ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 5:21) ਅਤੇ ‘‘ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ’’ ਦੀ ਸਭਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 22:5) ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਨੇਡ੍ਰਿਓਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ 200 ਈ:ਪੂ: ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਯਹੂਦੀ ਕੌਮ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਰੋਮ ਦੇ ਅਧੀਨ 66 ਈਸਵੀ ਤਕ ਨਿਭਾਈ ਜਦ ਅਜੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਸਨੇਡ੍ਰਿਓਨ ਵਿਚ ਸੱਤਰ ਮੈਂਬਰ (ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਰਸ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਗਿਣਤੀ 11:10-25) ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਯਾਜਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਦੂਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 5:17) (ਵੇਖੋ ‘‘ਸਦੂਕੀ’’), ਪਰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫ਼ਰੀਸੀਆ ਦਾ ਗੁੱਟ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੀ (ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਫ਼ਰੀਸੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ) (ਵੇਖੋ ‘‘ਫ਼ਰੀਸੀ’’। ਸਭਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ, ਯਹੂਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਘੜਮ-ਚੌਧਰੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਨ (ਨਵੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ; ਵੇਖੋ ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 13)।

ਮਾਰਾਨਾਥਾ (*marana tha*)-‘‘ਮਾਰਾਨਾਥਾ’’ ਅਰਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ-‘‘ਪ੍ਰਭੂ’’ ਅਤੇ ‘‘ਆਉਣਾ’’ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਜ (‘‘ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ’’) ਜਾਂ ਫ਼ਿਰ ਲਗਾਤਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਕਿ ‘‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਆ!’’) ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯਹੂਦੀ ਮੁਰੀਦ (*proselutos*)-‘‘ਯਹੂਦੀ ਮੁਰੀਦ’’ ਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ‘‘proselute’’ ਦਾ ਸਬੰਧ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *proserchomai* ਨਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਉਪਸਰਗ *pros* (‘‘ਵੱਲ’’) ਨਾਲ *erchomai* (‘‘ਆਉਣਾ’’) ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ, ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈਆਂ ਕੌਮਾਂ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ‘‘ਵੱਲ ਆ ਕੇ’’ ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ: (1) ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਨਤ; (2) ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬਪਤਿਸਮਾ (ਡੁਬਕੀ); (3) ਕੁਰਬਾਨੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ (ਹੈਕਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਤਕ)। ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀਆਂ

ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਅਪਣਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੈਰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ‘ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਦਾ ਭੈਅ’ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਲੋਕ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੰਦਗੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਯਿਸੂ (Jesus, ਬੋਲਣ ਵਿਚ ‘ਯਾਸੋਸ’)-ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ‘ਯਿਸੂ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ‘ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ’ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਲਈ ਇਕ ਹੋਰ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ: ਸੋਟਰ (the soter)। ਜਦ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਤੂੰ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਯਿਸੂ [‘ਯਹੋਵਾਹ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ’] ਰੱਖੀਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇਗਾ’ (ਮੱਤੀ 1:21), ਤਾਂ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਹੀ ਯਹੋਵਾਹ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯੂਨਾਨੀ ਨਾਮ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4: 11; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 13:6)। ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ‘ਯਿਸੂ’ ਇਬਰਾਨੀ ਨਾਮ ‘ਯਹੋਸ਼ੁਆ’ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਯਹੋਵਾਹ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।’

ਰਾਜ (basileia)-ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਰਾਜ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ।’ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਤੇ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ‘ਰਾਜ’ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖੁਦਾ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਯਾਨੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)। ਕਈ ਵਾਰ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਮੱਤੀ 16: 18); ਕਈ ਵਾਰ ਇਹਦੇ ਲਈ ਸਵਰਗੀ ਰਾਜ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (2 ਪਤਰਸ 1: 11)। ਇਹਦਾ ਅਰਥ ‘ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਦਾ’ ਜਾਂ ‘ਸਵਰਗ ਦਾ’ ਵਰਗੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ (ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਸਗੋਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ, ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ‘ਰਾਜ’ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨੇ ਸਵਰਗ ਲਈ ਵੀ ‘ਰਾਜ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 14:22)।

ਰਸੂਲ (apostolos)-ਰਸੂਲ ਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ‘ਅਪੋਸਟਲ’ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਦਲਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਪੋ (ਯੂਨਾਨੀ ਉਪਸਰਗ ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਭੇਜਣਾ’) ਅਤੇ ਸਟੈਲੋ ਦੇ ਇਕ ਰੂਪ (ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਭੇਜਣਾ’) ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਰਸੂਲ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਹੈ (ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਤੋਂ) ‘ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ’ ਯਾਨੀ ਦੂਤ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ‘ਰਸੂਲ’ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਅਤੇ ਆਮ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ (ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ) ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਭੇਜਿਆ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੀ ਜਿਹਨੂੰ ‘ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ’ ਹੋਵੇ, ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ, ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਹਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਧਾਰਣ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 14: 14 ਵਿਚ ਬਰਨਬਾਸ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 13: 1-3)। ‘ਰਸੂਲ’ ਦੀ ਸਧਾਰਣ

ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਰੋਮੀਆਂ 16: 7; 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 8: 23; ਫਿਲਿੱਪੀਆਂ 2: 25 ਪੜ੍ਹੋ (ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਇਹਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਰਸੂਲ’ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ‘ਦੂਤ’ ਹੈ)। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਲੀਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ‘ਮਿਸ਼ਨਰੀ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ; ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਰਸੂਲ’ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ।